

วิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรม พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐ :

ข้อสังเกตจากระเบียบวิธีวิจัย*

Literature Theses from 2520 to 2530 B.E. :

Observations based on Research Methodology

ยุรฉัตร บุญสนิท**

Yurachat Boonsanit

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐ โดยตั้งข้อสังเกตจากระเบียบวิธีวิจัย ผลการศึกษาพบว่า การเสนอผลการวิจัยในวิทยานิพนธ์มีข้อบกพร่องอันเนื่องจากการที่ผู้วิจัยขาดความเข้าใจในทัศนเรื่องคุณค่าของวรรณกรรมที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอันมีภารกิจซับซ้อน ประกอบกับระเบียบวิธีวิจัยขาดกิจกรรมสำคัญ คือ การตีความเพื่อความเข้าใจชีวิตและธรรมชาติมนุษย์ในเชิงปรัชญา ผล

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโสเรื่อง “สถานะและบทบาทของการวิจารณ์ในการศึกษาวรรณคดีไทย” ซึ่งมีรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตรจำนงค์เป็นหัวหน้าโครงการโดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

การวิจัยจึงไม่ส่งเสริมการค้นหาคำหมายและคุณค่าของบทประพันธ์เท่าที่
พึงเป็น

คำสำคัญ : วิทยานิพนธ์ วรรณกรรมปัจจุบัน ระเบียบวิธีวิจัย

Abstract

This article is a study of theses from 2520 to 2530 B.E., concentrating on the research methodology perspective. The findings show that the presentation of results in these theses had limitations caused by the lack of understanding of the concepts of literary values, a complicated communicative device. In addition, the methodology adopted lacked the facility of interpretation that leads to a philosophical understanding of human life and nature. The results, therefore, did not enhance the pursuit of meaning and values of the literature as they should have done.

Keywords : Theses, Contemporary Literature, Research Methodology

การวิจัยวรรณคดี

การวิจัยวรรณคดีเป็นการวิจัยในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อ
แสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยคาดหวังจะมีผลทางคุณค่าด้าน
จิตใจและวิถีคิด เมื่อพิจารณาตามสถานะของวิชาแล้ว กล่าวได้ว่าวิธีวิจัยวรรณคดีเป็น
วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิจัยที่ใช้การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล การค้นหาเหตุผล
การตีความ และการประเมินค่า ซึ่งเป็นวิธีการที่วัดสิ่งที่เจงนับเป็นปริมาณไม่ได้ เช่น

อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของมนุษย์ ดังนั้นผลการวิจัยจึงมีความเป็นปรนัยน้อยกว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะเมื่อเป็นเรื่องของการตีความและประเมินค่าความ ดีงาม สัญลักษณ์ ความคิด ผู้วิจัยก็อาจจะเกิดความลำเอียงโดยไม่รู้ตัวหรือหากความคิด ของข้อมูลวิจัยให้เข้ากับความคิดของผู้วิจัย จึงมีข้อแนะนำว่า การวิจัยด้วยวิธีทาง วรณคดีนี้ต้องวางอยู่บนการให้เหตุผลที่เชื่อถือได้ ตรวจสอบพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูล อย่างละเอียดรอบคอบและรอบด้าน และสร้างใจของผู้วิจัยให้เป็นกลาง (กุสุมา รัชมณี : ๒๕๓๓)

เมื่อการวิจัยทางวรรณคดีไม่ใช่การวิจัยเพื่อแสดงผลเชิงปริมาณ จุดมุ่งหมาย ของการวิจัยวรรณคดีจึงเป็นการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับตัวบทวรรณคดีทั้งความหมาย บทบาทหน้าที่ การประเมินค่าหรือสิ่งที่สัมพันธ์กับตัวบท เช่นผู้แต่ง สังคมและผู้รับ การวิจัยวรรณคดีจึงมีจุดหมายเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาและประสิทธิภาพในการคิด มีผล ในทางนามธรรมมากกว่าจะเป็นไปในทางประยุกต์ใช้ เช่น การวิจัยทางวิทยาศาสตร์

กุสุมา รัชมณี (๒๕๓๓ : ๑๗) กล่าวว่า การวิจัยวรรณคดีมีจุดประสงค์กว้างๆ ๔ ประการ คือ

๑. เพื่อให้เข้าใจความหมายของชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์จากผลงาน วรรณกรรมที่มนุษย์สร้างไว้

๒. เพื่อให้เห็นคุณค่าของงานสร้างสรรค์ในแง่ศิลปะ

๓. เพื่อหาความรู้และประสบการณ์ด้านต่างๆ จากวรรณคดีและสิ่งที่เกี่ยวกับ วรรณคดี

๔. เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมในอดีตและปัจจุบันที่ แสดงออกในรูปของวรรณคดี

จุดประสงค์เหล่านี้กำหนดตามความคาดหวังต่อเนื้อหาและบทบาทหน้าที่ของ วรรณคดี อีกทั้งความสัมพันธ์กับผู้สร้างและผู้รับในสังคมที่วรรณคดีดำรงอยู่ วิธีการวิจัย เพื่อให้ได้ตามจุดประสงค์ข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ ต้องอาศัยวิธีการวิเคราะห์ ดีความ และ ประเมินค่าจึงจะเข้าถึง “ความหมายของชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์” และ “คุณค่า ของงานสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นนามธรรม ส่วนข้อที่ ๓ เพื่อหาความรู้และประสบการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตในวรรณคดี และข้อที่ ๔ เพื่อเข้าใจพฤติกรรมทางวัฒนธรรมนั้นต้อง อาศัยการวิเคราะห์และการตีความเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคม แต่เมื่อ

จะพิจารณาเนื้อหาทางวรรณคดีในภาพรวมแล้วก็ไม่พ้นที่จะต้องประเมินค่าอีกเช่นกัน เพราะข้อมูลทางสังคมที่ปรากฏในวรรณคดีได้มองผ่านอารมณ์และความคิดของผู้แต่งมาชั้นหนึ่งแล้วต่างกับข้อมูลที่บันทึกไว้ในตำรา จึงกล่าวได้ว่า การตีความและการประเมินค่าเป็นวิธีการที่จำเป็นอย่างยิ่งในการวิจัยวรรณคดี (กุสุมา รักษาณี. ๒๕๓๓ : ๑๙)

การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรมปัจจุบัน

การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรมปัจจุบันในบทความนี้เป็นการศึกษาการทำวิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรมปัจจุบันในระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เปิดสอนในสาขาวิชาภาษาไทย ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๐ - พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งเป็นช่วงแรกๆ ที่มีความสนใจศึกษาค้นคว้าของสมัยปัจจุบันเพิ่มขึ้น ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร ได้กล่าวไว้ในพัฒนาการการศึกษาและค้นคว้าวิจัยทางวรรณคดีไทยว่า วิทยานิพนธ์ที่วิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมปัจจุบันเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ในขณะที่มีปฏิกิริยาเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมช่วงก่อนและหลัง พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งทำให้วงวิชาการภายนอกมหาวิทยาลัยให้ความสนใจวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีไทย โดยเฉพาะการนำไปใช้เป็นแบบเรียนสำหรับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจนเกิดเหตุการณ์ “เผาวรรณคดี” ประกอบกับการให้ความสนใจแนวคิดของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมสังคมหรือวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังที่มีการตีพิมพ์ผลงานทั้งวรรณกรรมและบทวิจารณ์ของนักเขียนสำคัญๆ เช่น ศรีบูรพา เสนีย์ เสาวพงศ์ จิตร ภูมิศักดิ์ ฯลฯ ซ้ำกันหลายครั้ง บรรยากาศเช่นนี้มีผลกระทบต่อวงการศึกษาวรรณคดีไทยในสถาบันการศึกษาต่างๆ ผลงานในรูปแบบวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับวรรณกรรมปัจจุบันจึงเกิดขึ้นนับแต่นั้น (ตรีศิลป์ บุญขจร. ๒๕๓๐ : ๗๕-๗๖) ขณะเดียวกัน ในหมู่นักวิชาการกล่าวได้ว่า ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นผู้นำในการศึกษางานประเภทนวนิยายและกวีนิพนธ์ทั้งการลงมือวิจารณ์ด้วยตนเองใน “หัวเลี้ยววรรณคดีไทย” ในวรรณไวทยาการ (ตีพิมพ์ครั้งแรก ๒๕๑๔) ในวิเคราะห์วรรณคดีไทย (๒๕๑๗) และข้อเขียนบทความที่แนะแนวทางการศึกษา

ท่านได้รณรงค์ให้วรรณกรรมร่วมสมัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในหลายๆ ระดับ ท่านกล่าวไว้ในบทความวิชา

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๒ (๒๕๕๓) ฉบับที่ ๒ ๑๒๙

วรรณกรรมศึกษาสิ่งที่สอนและวิธีการสอนว่า “การนำเอาวรรณกรรม
ปัจจุบันมาให้นักเรียนศึกษา มีประโยชน์ในด้านที่ว่า นักเรียนรู้สึกมั่นใจที่
จะออกความคิดเห็น” ม.ล.บุญเหลือได้แสดงไว้ให้เห็นประจักษ์ในบทความ
วรรณกรรมปัจจุบันว่า ชุมทรัพย์ทางวรรณกรรมที่เราจะนำมาวิเคราะห์
ศึกษาอย่างลึกซึ้งได้ก็คือ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรานั้นเอง (เจตนา นาควัชระ.

๒๕๓๐ : ๑๙)

ในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๕๒๐ นักศึกษาวรรณกรรมไทยได้อ่านหนังสือตำราที่เป็นต้น
แบบการวิเคราะห์วรรณกรรมปัจจุบันของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ จาก “แนะแนว
ทางการอ่านนวนิยาย” “แนะแนวทางการเรียนวรรณกรรมวิจักษ์และวรรณคดี
วิจารณ์” “แนะแนวทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อยกรอง” ซึ่งเป็นอนุสารวิชา
ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ใช้เป็นเอกสารประกอบการสอน
วิชาวรรณกรรมปัจจุบัน (๒๕๑๑) ต่อมาบทความทั้ง ๓ เรื่องนี้ได้รวมพิมพ์ในแว่น
วรรณกรรม (๒๕๒๙) “ห้วงลิ้นวรรณคดีไทย” ในวรรณไวทยากร เล่ม ๑ (ภาค
วรรณคดี) (๒๕๑๔) วิเคราะห์สวรรณคดีไทย (๒๕๑๗) นอกจากนั้น มีวรรณคดีและ
วรรณคดีวิจารณ์ (๒๔๘๖) ของ ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีวิจักษ์และวิจารณ์
(๒๕๐๘) วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (๒๕๑๒) วรรณคดีวิเคราะห์ : หลักบางประการ
(๒๕๒๒) ของกระแสร มาลยาภรณ์ และวรรณกรรมไทย (๒๕๑๗) วรรณคดีวิจารณ์
(๒๕๒๐) ของกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นต้น

การศึกษาในแนวทางการวิจัยวรรณกรรมปัจจุบันซึ่งเป็นการทำวิทยานิพนธ์
ในระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่จึงมีแนวการวิจัยจากหนังสือตำราดังกล่าวนี้

เมื่อได้พิจารณาวิทยานิพนธ์วรรณกรรมปัจจุบันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ - พ.ศ.
๒๕๒๕ ตรีศิลป์ บุญขจรวิเคราะห์ว่า การวิจัยวรรณกรรมปัจจุบันในวิทยานิพนธ์มี ๓
ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นการศึกษาในแนวนอนหรือมหภาค กล่าวคือศึกษาผลงาน
ของนักเขียนคนใดคนหนึ่งหรืองานเขียนช่วงใดช่วงหนึ่งโดยพิจารณาความเปลี่ยนแปลง
หรือพัฒนาการ ลักษณะที่สองเป็นการใช้แนวการวิเคราะห์วิจารณ์เชิงสังคมควบคู่ไปกับ
การศึกษาวิเคราะห์เชิงแนวคิด เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมปัจจุบันกับ
สังคมมีลักษณะที่เห็นได้เด่นชัดและมักมีอิทธิพลต่อกัน ลักษณะที่สามเป็นการใช้แนว

วิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบทวรรณกรรมประเภทต่างๆ ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น บทความ บทละคร (ตรีศิลป์ บุญขจร. ๒๕๓๐ : ๑๑๗-๑๓๐)

ในบทความนี้ขอบเขตการศึกษาได้ขยายต่อมาอีก ๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ พบว่า ยังคงสามารถจำแนกเป็น ๓ ลักษณะ เช่นที่ ตรีศิลป์ บุญขจร ได้ศึกษาไว้ แต่เมื่อพิจารณา รายละเอียดของวิทยานิพนธ์ทั้ง ๓ ลักษณะแล้วก็เห็นความคาบเกี่ยวกันคืออาจจะมีหลายลักษณะในงานวิจัยชิ้นใดชิ้นหนึ่ง นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์เหล่านี้มีจุดร่วมกันที่ระเบียบวิธีวิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยตั้งเป็นประเด็นข้อสังเกต ดังต่อไปนี้

๑. การตั้งโจทย์วิจัยหรือปัญหาวิจัย

ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยและเป็นบันไดขั้นแรกที่สำคัญที่สุดสำหรับความสำเร็จในการวิจัย การเลือกหยิบยกปัญหามาเป็นประเด็นของการวิจัย เป็นการตัดสินใจที่จะมีผลต่อการกำหนดทิศทางการวางขอบเขต การลำดับขั้นตอน ฯลฯ ของการวิจัยด้วย (กุสุมา รัชมณี. ๒๕๓๓ : ๔๕) การตั้งปัญหาวิจัยที่ไม่กระจ่างชัดอาจทำให้การหาคำตอบหลงทางหรือไม่ถึงประโยชน์จากการตอบคำถามวิจัย

วิทยานิพนธ์ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๐ - พ.ศ. ๒๕๓๐ นี้ มีลักษณะการตั้งโจทย์วิจัยเพื่อกำหนดทิศทางการวิจัย ๓ ลักษณะ คือ

๑.๑ การค้นหาคคุณค่าทางวรรณศิลป์ของผลงานเฉพาะบุคคล

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษามผลงานเฉพาะบุคคล จะตั้งโจทย์วิจัยเพื่อหาคำตอบในด้านคุณค่าของงานสร้างสรรค์ในแง่ศิลปะ โดยการพิจารณาจากองค์ประกอบของวรรณกรรม สุดท้ายเพื่อตอบโจทย์วิจัยว่าผลงานของนักเขียนเฉพาะบุคคลมีคุณค่าทางวรรณศิลป์อย่างไร

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่ตั้งโจทย์วิจัยในลักษณะนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการกำหนดชื่อเรื่องและจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย เช่น วิเคราะห์เรื่องสั้นของยาขอบ (กรรณิการ์ ฤทธิเดช. ๒๕๒๒) วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ (วิไลลักษณ์ เล็กสิริรัตน์. ๒๕๒๒) วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของมนัส จรรย์รงค์ (ประทีป เหมือนนิล. ๒๕๒๒) วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน (สาคร บุญเลิศ. ๒๕๒๕) การศึกษาเชิงวิเคราะห์ นวนิยายขนาดสั้นของไม้เมืองเดิม (เพ็ญแข วัจนสุนทร. ๒๕๒๕) วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (สุภา ศาตะวรรณ. ๒๕๒๕) วิเคราะห์ท่วงทำนองแต่งและกลวิธีการแต่ง

นวนิยายของสุวรรณี สุคนธา (เพลินพิศ เทียมมราตร. ๒๕๒๕) การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร (ปริญญา ฤทธิ์เจริญ. ๒๕๒๗) วิเคราะห์นวนิยายของ ทมยันตี (สัมพันธ์ รุ่งระวี. ๒๕๒๘) การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายของ ก.สุรางคนางค์ (บุญศิริ ภิญญาธินันท์. ๒๕๒๗) วิเคราะห์การ์ตูนของชัยราชวัตรชุดผู้ใหญ่มากับทุ่งหมาเมินช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๓ (ชาติวี พนเจริญสวัสดิ์. ๒๕๒๙) วิเคราะห์วรรณกรรมของพุทธทาสภิกขุ (นิกิจ พลายุ้ม. ๒๕๒๓) วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง (ลักขณา สุขสุวรรณ. ๒๕๒๑) เป็นต้น

จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัยก็จะระบุไว้ในทำนองเดียวกัน คือ เพื่อศึกษา โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา กลวิธีการแต่ง ท่วงทำนอง การแต่ง โลกทัศน์ ภาพพจน์ ฯลฯ ของนักเขียนเมื่อศึกษานวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร ศึกษารูปแบบคำประพันธ์ ท่วงทำนองการแต่ง สุนทรียภาพ การใช้โวหาร ฯลฯ เมื่อศึกษาบทร้อยกรอง เพลง ศึกษากลวิธีเขียน ศิลปะการใช้ภาษา เนื้อหาทัศนะ เมื่อศึกษาบทความ การ์ตูน เป็นต้น วิทยานิพนธ์ลักษณะนี้จึงเน้นการใช้ข้อสังเกตประกอบสุนทรียภาพเป็นเค้าโครงของการศึกษาเพื่อคุณค่าทางวรรณศิลป์

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ผลงานเฉพาะบุคคลนี้มีอยู่จำนวนไม่มากนักที่ผู้วิจัยใช้ผลงานโดยรวมของนักเขียนตอบโจทย์วิจัยเรื่องพัฒนาการของนักเขียนเพิ่มจากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วย เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ (ปิยลักษณ์ เสี่ยงก้อน. ๒๕๒๘) ซึ่งมีการศึกษาพัฒนาการของนวนิยายของศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ เป็นประเด็นหนึ่งของการวิจัยและวิทยานิพนธ์เรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของอาจินต์ ปัญงพรค์ (ประกิจ จันตะเคียน. ๒๕๒๕) ได้กล่าวถึงพัฒนาการการเขียนเรื่องสั้นของอาจินต์ ปัญงพรค์ ไว้ในบทอภิปรายผล

๑.๒ การหาความรู้ด้านความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม

วิทยานิพนธ์อีกลักษณะหนึ่งตั้งโจทย์วิจัยเพื่อหาความรู้ด้านสังคมจากวรรณกรรมหรือศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมหรือสังคมมีต่อวรรณกรรม เป็นการสังเกตพัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงหรือลักษณะใดลักษณะหนึ่งของวรรณกรรมในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น พัฒนาการนวนิยายไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕-๒๕๐๐; การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร. ๒๕๒๑) วิเคราะห์

เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ (ไพโรจน์ บุญประกอบ, ๒๕๒๖) นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๖ : การวิเคราะห์แนวคิด (บาหยัน อิมสำราญ, ๒๕๒๗) ลักษณะก้าวหน้าของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๖ (วิญญู กองทอง, ๒๕๒๖) โจทย์วิจัยลักษณะนี้เป็นการตั้งปัญหาเพื่อคำตอบจากผลงานนักเขียนหลายคนในภาพรวมของช่วงเวลาหนึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาความสัมพันธ์กับสังคมหรือการเมืองร่วมสมัยซึ่งมีส่วนกำหนดลักษณะและแนวคิดของการแต่งวรรณกรรม

๑.๓ การศึกษาพฤติกรรมทางวัฒนธรรมในวรรณกรรม

โจทย์วิจัยของวิทยานิพนธ์อีกลักษณะหนึ่งเพื่อทำความเข้าใจชีวิตและธรรมชาติมนุษย์ โดยอาศัยศาสตร์แขนงอื่นร่วมวิเคราะห์พฤติกรรมทางวัฒนธรรมและสังคมที่แสดงออกทางวรรณกรรม คือ การศึกษาลานงานของนักเขียนเฉพาะบุคคลเฉพาะประเด็นที่ต้องอาศัยศาสตร์แขนงอื่นร่วมตอบโจทย์วิจัย เช่นวิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้เรื่องรักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๕ (อริน พินิจวรารักษ์, ๒๕๒๖) ปัญหาสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดในนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา (จินตนา ดิษฐ์แย้ม, ๒๕๒๗) สถานภาพทางสังคมของผู้หญิง (ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๓) ในนวนิยายของดอกไม้สดและ ก.สุรางคนางค์ (สายสมร เขยตรงกอง, ๒๕๒๗) การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน : ๒๕๐๑-๒๕๐๕ (กาญจนา ประสงค์เงิน, ๒๕๒๖) การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึกในงานเขียนของโกเล็คต์และสุวรรณี สุคนธา (สุมณฑา จันทโรจวงศ์, ๒๕๒๖) ศรีบูรพาในฐานะนักมนุษยธรรม (สุทิน กัลลยฤกษ์, ๒๕๒๔) วิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกปติในนวนิยายแนวจิตวิทยาของโสภาค สุวรรณ (สกุลรัตน์ แซ่ด่าน, ๒๕๒๘) ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๙) (เลิศชาย ศิริชัย, ๒๕๓๐) วิทยานิพนธ์ที่ตั้งโจทย์ปัญหาลักษณะนี้จะเน้นการศึกษาโดยใช้ศาสตร์ทางวรรณกรรมและศาสตร์แขนงอื่น เช่น สังคมวิทยา การเมือง จิตวิทยา มาร่วมวิเคราะห์โจทย์ปัญหา

เพื่อพิจารณาว่าการตั้งโจทย์ปัญหาในลักษณะต่างๆ ดังกล่าวนี้นสามารถตอบโจทย์กระจำชัดหรือไม่จะพิจารณาการเลือกใช้ข้อมูลที่น่ามาวิจัยและข้อมูลสนับสนุนการวิจัย

๒. การเลือกข้อมูลที่นำมาวิจัยและการเลือกข้อมูลสนับสนุนการวิจัย

๒.๑ การเลือกข้อมูลที่นำมาวิจัย

ข้อมูลที่นำมาเป็นข้อมูลวิจัยมาจากผลงานวรรณกรรมและประวัตินักเขียน โดยการศึกษาผลงานวรรณกรรมและประวัตินักเขียนในแนวทางและในแนวลึก ในฐานะที่นักเขียนเป็นผู้สร้างข้อมูลหลักที่นำมาวิจัย วิทยานิพนธ์บางเล่มมีประวัตินักเขียนเป็นบทหนึ่งของการวิจัย และบางเล่มมีประวัตินักเขียนเป็นส่วนหนึ่งหรือเสนอไว้ในภาคผนวก ประวัติของนักเขียนที่นำมาใช้เป็นข้อมูลเป็นการแสดงประวัติชีวิต ประวัติการทำงาน ประวัติผลงานตามลำดับเวลาการแต่งหรือแยกตามเนื้อหาแนวต่างๆ หรือแยกตามการใช้นามปากกา ส่วนข้อมูลผลงานวรรณกรรมจะนำมาศึกษาตามกรอบที่กำหนดเป็นโครงไว้ แยกเป็นบทต่างๆ

๒.๒ ข้อมูลสนับสนุนการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการวิจัย ข้อมูลหลักคือแนวทางหรือทฤษฎีวรรณกรรม ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า หนังสือตำราที่ใช้เป็นหลักหรือเป็นแนวทางสำหรับศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน มีข้อเขียนของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณและนักวิชาการทางวรรณคดีที่กล่าวมาแล้ว เป็นสำคัญ นอกจากนั้นจะเป็นทฤษฎีหรือแนวทางของศาสตร์อื่น คือ สังคมวิทยา จิตวิทยา การเมืองร่วมสมัย ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ใช้เพื่อยืนยันหรือสนับสนุนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับความรู้ด้านนั้นๆ

ข้อมูลหลักและข้อมูลสนับสนุนการวิจัยเหล่านี้ยังนำมาใช้อย่างมีจุดอ่อนคือขาดการสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมักจะประมวลเอกสารข้อมูลที่เห็นว่าเกี่ยวข้องโดยนำเนื้อหาหรือข้อความบางย่อหน้าในเอกสารของนักวิชาการหลายๆ คนมาเรียงต่อๆ กันไปโดยไม่ได้สังเคราะห์เนื้อความที่จะนำเข้าสู่ประเด็นการวิจัยของตนอย่างรอบคอบ การติดต่อโดยไม่เรียบเรียงลำดับความคิดให้เป็นขั้นตอนเพื่อประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทางของการศึกษาเป็นเหตุให้เอกสาร แนวทาง ทฤษฎีที่นำมาเรียงต่อกันนั้นมีเนื้อความไม่ครบถ้วน บางคนยกเอกสารที่ไม่เข้ากับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เช่น ในประเด็นเรื่อง การใช้ภาษา มีตำราที่กล่าวถึงเรื่องการใช้ภาษาไทยตามเกณฑ์ภาษามาตรฐาน แต่ผู้วิจัยใช้เอกสารนี้มาทางการวิเคราะห์ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณกรรม ประเด็นการศึกษาที่ต้องอาศัยความเข้าใจหนังสือตำราทั้งเล่ม แต่ผู้วิจัยยกมาใช้เพียงบางส่วน การวิเคราะห์ในงานวิจัยจึงคลาดเคลื่อนหรือไปไม่ถึงจุดหมายปลายทางของการวิจัย

มีข้อสังเกตว่า การวิจัยทางวรรณกรรมส่วนใหญ่เน้นผลงานของกวีหรือนักเขียนที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่มักไม่ใช้ประโยชน์จากการหาข้อมูลจากบุคคลร่วมสมัย เช่นการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์งานหรือผู้อ่านร่วมสมัย ข้อจำกัดประการสำคัญสำหรับสังคมไทยก็คือ “การศึกษาผลงานของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มักจะทำได้เต็มที่เพราะความเกรงใจ ความเกรงกลัว เป็นต้น” (กุสุมา รัชมณี, ๒๕๓๓ : ๑๘) ดูเหมือนว่ากุสุมา รัชมณี เสนอให้ศึกษาความคิดเห็นต่อตัวงานของผู้สร้างและผู้รับในบริบทการแต่งตั้งด้วย แต่ขณะเดียวกันก็เสริมว่า ข้อมูลเหล่านี้อาจจะวางอยู่บนการประเมินค่าที่มีอคติ ในวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์ที่วิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรม ผู้วิจัยมักจะอ้างอิงตำรา แนวทาง หลักเกณฑ์ จากหนังสือตำราทางวิชาการของนักวิชาการทางวรรณคดี ข้อมูลที่ใช้จาก การสัมภาษณ์ คือ สัมภาษณ์นักเขียน และนำมาเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยสนับสนุนหรือเห็นด้วย ถือข้อมูลจากนักเขียนเป็นข้อมูลการประเมินค่าผลงานของนักเขียนเองที่เชื่อถือโดยไม่ลังคราะห์ ส่วนข้อมูลจากผู้รับซึ่งได้แก่ ข้อมูลจากบทความบทวิจารณ์จะเป็นข้อมูลสนับสนุนที่ผู้วิจัยนำมาให้น้อยมาก แม้ว่าบทความทางวิชาการเกี่ยวกับวรรณกรรมปัจจุบันและบทวิจารณ์วรรณกรรมมีอยู่ในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร พอสมควร อย่างไรก็ตามคงสรุปไม่ได้ว่านักวิชาการผู้ให้แนวทางการศึกษา เน้นเฉพาะความสำคัญของตัวบทในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๕๒๐ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณเป็นตัวอย่างของผู้ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้อ่านมากโดย “มักจะเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่ง ตัวงาน ผู้อ่าน ในบางครั้งท่านจะให้ข้อคิดที่มีลักษณะพ้องกับแนวโน้มของการวิจารณ์ตะวันตกที่เน้นเรื่องปฏิกิริยาของผู้อ่าน (reader's response) หรือสุนทรียศาสตร์ของผู้รับ (aesthetics of reception) โดยที่ท่านเองไม่เคยใส่ใจกับทฤษฎีเหล่านี้ ท่านมองประเด็นไปในทางที่ว่าผู้อ่านหรือผู้รับมีส่วนในการกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ด้วย” ดังในกรณีที่ท่านกล่าวถึงสุนทรภู่ขณะแต่งพระอภัยมณีว่าไม่ใช่กวีราชสำนักและกวีของประชาชน (เจตนา นาควัชระ, ๒๕๓๙ : ๒๓)

การศึกษาว่าผู้รับมีส่วนกำหนดแนวทางการแต่งเพียงใดนั้น คงต้องอาศัยข้อมูลที่หลากหลายและการวิเคราะห์ตีความอย่างลุ่มลึก เมื่อไม่มีวิทยานิพนธ์ที่เสาะหาข้อมูลจากการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้อ่านเป็นส่วนสำคัญในการใช้วิเคราะห์วิจารณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเกิดจากผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อ่านเองโดยไม่ได้ใช้บทวิจารณ์ความเห็นหรือ

ความนิยมของผู้อ่านเป็นหลัก หากมีการนำทวิจรรย์มาใช้ก็จะเป็นการใช้ในลักษณะสนับสนุนสิ่งที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ไม่ใช่การใช้ทวิจรรย์ขึ้นนำความคิดเห็นในการวิเคราะห์ในฐานะผู้อ่าน

๓. ประโยชน์การวิจัยหรือผลการวิจัย

ไม่ว่าผลการวิจัยจะตอบปัญหาใด ผลการวิจัยจะต้องก่อประโยชน์ต่อวรรณคดีศึกษา ผลการวิจัยจึงจะต้องได้คำตอบที่ไม่หลงทาง ผ่านระเบียบวิธีวิจัยที่เชื่อถือได้ มีเหตุผลและประการสำคัญผลการวิจัยจะต้องไม่เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลประกอบตัวอย่างตามหัวข้อการวิจัย แต่การวิจัยควรผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความเชิงวิจารณ์ เนื่องจากวรรณกรรมเป็นผลผลิตที่เสนอข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ การตีความตีความความจำเป็นยิ่งที่จะทำให้ผู้วิจัย “เข้าถึง” และ “เข้าใจ” วรรณกรรมอันประกอบด้วยความคิดที่แทรกในความหมายระหว่างบรรทัดโดยอาศัยทั้งตัวบทและบริบทประกอบการวิเคราะห์ การจับจุดหรืออรรถรสของหนังสือจะจับได้อย่างไรเป็นเรื่อง interpretation หรือการตีความ (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ๒๕๓๙ : ๓๘) (ดูรายละเอียด “การตีความวรรณกรรม” ใน แนวนวรรณกรรม : ๑๕๔-๑๖๒)

ลองสังเกตตัวอย่างคำตอบจากการวิจัยในการวิเคราะห์ตัวละครต่อไปนี้

การสร้างตัวละครของมนัส จรรยงค์ มีทั้งตัวละครที่เทียบเท่าคน เช่น ม้า วัว สุนัข ฯลฯ และตัวละครที่เป็นคนซึ่งมักจะเป็นเรื่องราวของสามัญชนหลายแบบ หลายอาชีพ ที่มีลักษณะนิสัยส่วนใหญ่คล้ายซ้ำซ้อน ผู้อ่านต้องสังเกตจากการกระทำ บทสนทนา การปฏิบัติหรือปฏิกิริยาต่อตัวละครอื่นเอาเองเป็นส่วนใหญ่ จึงจะตัดสินใจได้ว่าตัวละครนั้นมีลักษณะนิสัยอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสนอพฤติกรรมของตัวละครชุดเดิมซ้ำๆ กัน เช่น ชุด “เฒ่า” แห่งห้องนาที่ประกอบด้วยเฒ่าหนู เฒ่าเหมือน เฒ่าโพล่ง ฯลฯ ไว้หลายเรื่องหลายแง่มุม และแฝงไว้ด้วยอารมณ์ขันอยู่เสมอ ตัวละครของมนัส จรรยงค์จึงมีลักษณะที่เด่นชัดเหมือนกับมีชีวิตจิตใจ หรือตัวตนจริงๆ (ประทีป เหมือนนิล. ๒๕๒๓ : ๒๒๐)

ตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ มีหลายลักษณะ เช่น เด็กจรวัด นักต้มตุ๋น โสเภณี คนขายพระเครื่อง แม่ค้า คนขับรถเมล์ ครู เด็กวัด พระ ฯลฯ ตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ส่วนใหญ่เป็นตัวละครประเภท

น้อยลักษณะ (Flat Characters) กล่าวคือผู้แต่งแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยหรือบุคลิกของตัวละครที่ชัดเจนเพียงด้านเดียว ส่วนตัวละครประเภทหลายลักษณะนั้น เท่าที่ปรากฏ มีเพียงตัวเดียว คือ ตัว “หลวงตา” ซึ่งเป็นตัวละครที่ผู้แต่งใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นชุดต่างๆ การเสนอตัวละคร ผู้แต่งใช้วิธีหลายอย่างรวมกัน (Mixing Methods) กล่าวคือในบางครั้งผู้แต่งก็ใช้วิธีบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านทราบโดยตรง แต่ในบางครั้งผู้แต่งก็ใช้วิธีให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเขาเองจากบทสนทนาและจากพฤติกรรมของตัวละคร (วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์, ๒๕๒๒ ; ๒๑๑)

ตัวละครของ ไม้ เมืองเดิม มักเป็นคนในชนบท เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง กรรมกร ทาส และชาวบ้านธรรมดา ซึ่งเหมาะกับนวนิยายแนวลูกทุ่ง ลักษณะเด่นของตัวละครไม้ เมืองเดิม คือความเป็นคนจริงๆ เยี่ยมบุุขชนทั่วไปซึ่งอาจทำดี ทำชั่วได้ทุกเวลา ต่างกรรม ต่างวาระ มิใช่ตัวละครตามแบบอุดมคติซึ่งเพียบพร้อมด้วยความดีงามทุกประการ และไม่เคยทำอะไรผิดพลาด การสร้างตัวละครในลักษณะเช่นนี้ ทำให้นวนิยายของไม้ เมืองเดิมสมจริง (เพ็ญแข วังสุนทร, ๒๕๒๕ ; ๑๑๒)

กลวิธีเกี่ยวกับตัวละคร ทมยันตีมีวิธีการสร้างตัวละคร ๓ แบบ คือแบบเน้นตัวละคร แบบเน้นเรื่อง และแบบสร้างตัวละครให้มีลักษณะเหนือจริง สำหรับการสร้างลักษณะนิสัยตัวละครทั้ง ๓ แบบนี้ ทมยันตีจะให้ตัวเอกของเรื่องมีลักษณะหลายอย่างเหมือนมนุษย์ทั่วไป แม้ว่าตัวเอกบางตัวจะมีลักษณะนิสัยบางประการเกินธรรมดาสามัญของมนุษย์ไปบ้าง ทมยันตีก็ยังคำนึงถึงความสมจริง กล่าวคือ ตัวเอกจะมีทั้งความดี ความเลว มีความรู้สึกนึกคิด มีชีวิตจิตใจ มีการคงไว้ซึ่งลักษณะนิสัยและพฤติกรรมบางอย่าง และเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมบางอย่างไปตามเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม แต่ตัวละครอื่นจะมีลักษณะนิสัยน้อยอย่าง ทั้งไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ส่วนวิธีการเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครนั้น ทมยันตีใช้วิธีการเสนอโดยให้ผู้แต่งเป็นผู้บรรยายเอง

บ้าง ให้ตัวละครอื่นกล่าวหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละครนั้นๆ และเสนอโดยวิธีอาศัยพฤติกรรมของตัวละครเอง ซึ่งการเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครตามวิธีดังกล่าวนี้ ทมยันตีจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครนั้นอย่างละเอียดชัดเจน ทั้งด้านลักษณะนิสัย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เบื้องหลังความเป็นมาของตัวละครเหล่านั้น ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครแต่ละตัวได้อย่างแจ่มชัดอย่างยิ่ง (สัมพันธุ์ รุ่งระวี, ๒๕๒๔ : ๓๐๕)

ในด้านตัวละคร ก.สุรางคนางค์ นิยมสร้างตัวละครจำนวนมากในนวนิยายของเธอ และให้ความสำคัญกับตัวละครหญิงมากที่สุด ตัวละครเอกฝ่ายชายจะมีบทบาทรอง ส่วนตัวละครฝ่ายปฏิกักษ์และตัวละครอื่นๆ มีบทบาทเป็นตัวประกอบเท่านั้น ตัวละครเอกมี ๒ ลักษณะ คือ ตัวละครแบบฉบับและตัวละครที่มีพัฒนาการทางลักษณะนิสัย ส่วนตัวละครที่นอกเหนือจากนั้นจะมีลักษณะเป็นตัวละครแบบฉบับทั้งหมด (บุญศิริ ภิญญาธินันท์, ๒๕๒๗ : ๑๙๓)

ตัวละครในเรื่องสั้นของยาขอบ ประกอบด้วยบุคคลหลายประเภท และมีอาชีพต่างๆ กัน ตัวละครส่วนใหญ่มีลักษณะสมจริง มีอุปนิสัยและพฤติกรรมตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ เด่นชัด เหมาะสมตามเนื้อเรื่อง แสดงให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์ที่ย่อมมีทั้งดีและชั่วในตนเอง จาริต ประเพณีนิยมไม่ใช่สิ่งกำหนดตายตัวที่ยาขอบยึดถือมาเป็นเครื่องตัดสินว่าตัวละครนั้นดีหรือเลว แต่ยาขอบตัดสินด้วยความความคำนึงและมโนภาพของตัวละครเป็นสำคัญ (กรรณิการ์ ฤทธิเดช, ๒๕๒๒ : ๓๓๔)

จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นการวิเคราะห์ต่างเรื่อง ต่างนักเขียน ต่างผลงาน ผลการวิจัยในวิทยานิพนธ์หลายๆ เล่มน่าจะได้แสดงภาพรวมใหญ่ของตัวละครในผลงานวรรณกรรมของนักเขียนจำนวนหนึ่งผ่านกลวิธีการสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครที่นำไปสู่การสื่อความหมายที่สัมพันธ์กับความคิดหรือปรัชญาของเรื่อง เช่นที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้ให้แนวทางไว้ว่า

ในการพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครควรตั้งแนวดังนี้

ตัวละครตัวไหนสำคัญแก่นเนื้อเรื่องหรือความคิดเห็นและปรัชญาของผู้ประพันธ์ มีตัวละครตัวไหนในเรื่องนั้นทำให้นเนื้อเรื่องมีรสในทางใด ตัวใดควรถือเป็นตัวเอก เกี่ยวเนื่องกับชื่อเรื่องหรือเกี่ยวกับปรัชญาของผู้ประพันธ์มากกว่าหรือน้อยกว่าตัวที่ไม่ถือว่าเป็นตัวเอก ฯลฯ (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ๒๕๓๙ : ๗๒) (เน้นโดยผู้วิจัย) (ดูรายละเอียดการวิจารณ์ตัวละครจากบทวิจารณ์ในแวนวรรณกรรม (๒๕๓๙) เรื่องหนึ่งในร้อย ของดอกไม้สด (๓๓-๓๗) วิจารณ์เรื่อง วิวาทวน ของศรีสัตตบุษย์ (๔๗-๕๐) และวิจารณ์เรื่อง ปากามเทพ ของกฤษณา อโศกสิน (๙๔-๙๘)

จะเห็นได้ว่าแนวการพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ อธิบายไว้นี้เป็นการศึกษาจากการตีความและประเมินค่า เมื่อเทียบกับคำตอบวิจัยที่ยกตัวอย่างจากวิทยานิพนธ์ข้างต้นจะเห็นความแตกต่างอย่างน่าตกใจ เพราะคำตอบที่ปรากฏในผลการวิจัยแม้จะมีการวิเคราะห์และประเมินค่า แต่ไม่ครบถ้วนกระบวนการตีความ การประเมินค่าจึงเป็นการกล่าวที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อเรื่องโดยไม่เชื่อมโยงกับการตีความเพื่อตอบคำถามที่เป็นคุณค่าของวรรณคดี การตอบคำถามว่าตัวละครเป็นใครบ้าง มีอาชีพอะไร มีความเป็นคนจริงๆ หรือเกินธรรมชาติสามัญของมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ แสดงว่าผู้วิจัยยังไม่ได้ตอบโจทย์วิจัยที่นำไปสู่ความคิดเชิงปรัชญาของวรรณคดีจึงไปไม่ถึงประโยชน์ของการวิจัย เพราะผู้วิจัยหยุดคิดตั้งแต่เบื้องต้นและศึกษาเพียงแยกแยะข้อมูลตามเนื้อเรื่องเท่านั้น

ส่วนผลวิจัยที่ใช้ข้อมูลทางสังคมวิทยา สังคมและการเมืองร่วมสมัยเป็นข้อมูลที่ใช้ตอบคำถามวิจัย สังเกตได้ว่า กระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นกระแสหลักของการศึกษาวรรณกรรมกับสังคมในวิทยานิพนธ์ช่วงนี้ การศึกษาจึงมุ่งเน้นแนวความคิดของผู้เขียนที่มีอิทธิพลและรับอิทธิพลของความคิดแนวสังคมนิยมสังคม เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ (ไพโรจน์ บุญประกอบ. ๒๕๒๖) ซึ่งใช้ข้อมูลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๑๗ ประกาศและแถลงการณ์ของรัฐบาลช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติและกรมแรงงาน ข่าวกจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติ

และสยามรัฐรายวันในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และบทความของนักวิชาการสำคัญเช่น วิทย์กุล ธีรกุล ชัยศิริ สมุทวนิช เสถียร จันทิมาธร เป็นต้น เพื่อตอบใจทวิวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางการเมืองและสังคมในเรื่องสั้นกับสภาพทางการเมืองและสังคมทั้งในเชิงคล้อยตามและขัดแย้ง โดยการตีความแนวคิดของนักเขียนจากเรื่องสั้น คำตอบของงานวิจัยทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมของนักเขียนแนววรรณกรรมเพื่อชีวิตกับข้อมูลสังคมการเมืองร่วมสมัย ซึ่งเป็นการตอบใจทวิวิจัยที่เสนอผลความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมในภาพกว้าง

ผลการวิจัยที่ศึกษาบางประเด็นในวรรณกรรมโดยใช้ประวัตินักเขียน ผลงานและศาสตร์แขนงอื่นเป็นข้อมูล สามารถตอบคำถามวิจัยในอีกลักษณะหนึ่งเช่น ผลวิจัยจากวิทยานิพนธ์เรื่องปัญหาสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดในนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา ที่เสนอผลการวิจัยว่า

สภาพสังคมและการเมืองของประเทศไทยในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๐ มีผลกระทบต่อการเสนอเนื้อหาของนักเขียน การเสนอปัญหาสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดของสุวรรณี สุคนธา จึงเป็นการเลือกเสนอปัญหาสังคมที่ไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลหรือมาตรการควบคุมของเจ้าหน้าที่ บังคับจากการศึกษาประวัติชีวิตของนักเขียนสามารถตอบคำถามถึงแรงบันดาลใจ แรงกระตุ้นทางการเมือง และสังคมที่อยู่ในสำนึกประสบการณ์ของอารมณ์สะท้อนใจและสถานภาพของนักเขียนที่ได้รับรางวัลระดับชาติ มีผลในการสร้างงานของนักเขียนผู้นี้ (จินตนา ดิษฐ์แย้ม : บทคัดย่อ)

คำตอบวิจัยเป็นการใช้วิธีการนำศาสตร์แขนงอื่นร่วมตีความวรรณกรรมซึ่งเป็นการตอบใจทวิวิจัยได้อีกแนวทางหนึ่ง ผู้วิจัยต้องระมัดระวังไม่ลากเข้าความโดยพยายามเชื่อมความเป็นไปของสังคมกับวรรณกรรมให้สอดคล้องกัน เช่นการเลือกเสนอปัญหายาเสพติดของสุวรรณี สุคนธา อาจจะไม่ได้อิงต้องการเสนอปัญหาที่ไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลหรือมาตรการควบคุมของเจ้าหน้าที่ แต่เกิดจากแรงบันดาลใจอื่น เป็นต้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้รักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ - พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบตอบใจทวิวิจัยตามขั้นตอน

การศึกษาดังนี้

ขั้นแรกเป็นการศึกษาเรื่องรักร่วมเพศทางทฤษฎีจิตวิทยา พบว่าความหมายของคนรักร่วมเพศในทางทฤษฎีบางประเภท มีความหมายแตกต่างจากความหมายที่ใช้ในสังคม และนักประพันธ์ใช้ในนวนิยายตามความเข้าใจของสังคม ขั้นที่สอง เป็นการศึกษาพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคม การเปิดเผยตนของคนกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อวงการนวนิยายไทยในแง่ที่กลายเป็นวัตถุดิบสำหรับนักประพันธ์ในการสร้างนวนิยาย ขั้นที่สาม เป็นการศึกษาการใช้รักร่วมเพศในวรรณกรรมไทย พบว่าในยุควรรณกรรมก่อนนวนิยาย และในนวนิยายก่อน พ.ศ. ๒๕๑๖ มีการนำเรื่องรักร่วมเพศไปใช้ในการประพันธ์น้อยมาก ขั้นที่สี่ ศึกษาการนำเรื่องรักร่วมเพศมาใช้ในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ - พ.ศ. ๒๕๒๕ พบว่ามี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก นำมาใช้เป็นแก่นเรื่อง โดยเสนอทั้งปัญหาของคนรักร่วมเพศ ผู้เกี่ยวข้องและทัศนคติทางสังคมที่มีต่อคนรักร่วมเพศ ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ได้ศึกษาข้อมูลทางจิตวิทยาและใช้ข้อมูลนั้นประกอบในนวนิยายด้วย ลักษณะที่สอง คือนำมาใช้สร้างเป็นตัวละครในนวนิยายที่มีแก่นเรื่องประเภทอื่น ฯลฯ ... (อริน พินิจวราภักษ์, ๒๕๒๖ : บทคัดย่อ)

คำตอบของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาภาพกว้างของการแตงนวนิยายที่มีเรื่องรักร่วมเพศ การใช้ทฤษฎีจิตวิทยาเป็นการนำมาเพื่ออธิบายวิธีการนำมาใช้ในนวนิยาย ซึ่งจะตอบคำถามว่าผู้ประพันธ์ใช้ทฤษฎีหรือไม่ อย่างไร

วิทยานิพนธ์อีกเล่มหนึ่ง ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกปติในนวนิยายแนวจิตวิทยาของโสภาค สุวรรณ ตอบโจทยวิจัย ดังนี้

ตัวละครเอกปติ ๙ ตัว เป็นเพศหญิง ๔ ตัว เพศชาย ๕ ตัว อายุเฉลี่ยประมาณ ๒๐-๓๐ ปี และ ๔๐-๕๐ ปี... ขาดิกำเนิดเป็นคนไทย ๕ ตัว และมีตัวละครที่มีเลือดผสม... สภาพครอบครัวบิดามารดาแยกกันอยู่ ๒ ตัว กำพร้าทั้งบิดามารดา ๒ ตัว กำพร้าบิดา ๑ ตัว บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ๔ ตัว... การศึกษาระดับปริญญา ๓ ตัว ระดับประถม ๑ ตัว

.... อาชีพรับราชการ ๒ ตัว ดำเนินธุรกิจ ๑ ตัวเป็นบุตรคนเดียว ๔ ตัว.... ตัวละครมีลักษณะเบี่ยงเบนทางบุคลิกภาพ ตัวละครที่ป่วยเป็นโรคจิต มีลักษณะความจำสับสน เลอะเลือน มีอาการหลงผิด หมดความสนใจในตัวเอง ไม่สามารถรับผิดชอบสิ่งใดได้ตัวละครที่ป่วยเป็นโรคประสาท ลักษณะทางจิตใจกระสับกระส่าย ขาดความสุข ประสาทสัมผัสเกิดความแปรปรวน มองไม่เห็น.... ฯลฯ (สกุลรัตน์ แซ่ด่าน. ๒๕๒๘ : ๑๕๘-๑๖๖)

คำตอบของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ทำให้ต้องกลับไปตั้งคำถามว่า อะไรคือการวิเคราะห์วรรณกรรมแนวจิตวิทยา การนำข้อมูลที่เป็นทฤษฎีจิตวิทยามาใช้ร่วมกับวรรณกรรมคือใช้อย่างไร เพื่ออะไร คำตอบเช่นข้างต้นนี้เป็นการวิจัยที่หลงทางหรือไม่

ต้องพิจารณาว่า การวิจัยลักษณะนี้ตอบคำถามทางวรรณคดีอย่างไร

การนำวรรณกรรมเข้าไปใส่กรอบของทฤษฎีทางจิตวิทยา ควรตั้งจุดประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจนว่าต้องการศึกษาอะไร เพื่ออะไร ผู้วิจัยต้องเข้าใจว่า “การสร้างตัวละครเอกเป็นการวิเคราะห์ปัญหาและอารมณ์ที่ซับซ้อนในจิตใจของคนประเภทนี้ของนักเขียน” ความสามารถของนักเขียนคือการทำให้คนอ่านเห็นปัญหาและอารมณ์ที่อาจเกิดจากความผิดปกติแต่กำเนิด เกิดจากการเลี้ยงดู เกิดจากสังคมแวดล้อม ฯลฯ หรือเกิดจากหลายๆ สาเหตุรวมกัน ตัวละครเหล่านี้ไปสู่ความเข้าใจมนุษย์ที่มีความไม่ปกติด้วยการเสนอความซับซ้อนที่ซับซ้อน ซ้อนทับกันอยู่ภายในจิตใจของตัวละคร และอาจยากที่จะเข้าใจได้ด้วยเหตุผลเดียวกันกับคนธรรมดา วรรณกรรมบางเรื่องอาจชี้นำไปสู่แนวทางการมองเห็นปัญหาและการแก้ปัญหา โดยพิจารณาจากสาเหตุ วิเคราะห์พฤติกรรม ที่นักเขียนได้ตีแผ่ให้เห็นในชีวิตของตัวละครเหล่านี้ เป็นต้น การศึกษาด้วยทฤษฎีจิตวิทยาจึงไม่ใช่การนำทฤษฎีมาวางเป็นกรอบและลากตัวละครเข้าไปสู่กรอบเพื่ออธิบายว่าผู้เขียนสร้างตัวละครได้ตามกรอบหรือไม่ หรืออธิบายตัวละครด้วยการวิเคราะห์เพศ วัย สัญชาติ อาชีพ การศึกษาและลักษณะที่ปกติโดยไม่ได้นำไปสู่คำตอบใดๆ แต่ตัวละครเหล่านี้ต้องอาศัยคำอธิบายทางจิตวิทยาเพื่อความเข้าใจชีวิตที่ผู้เขียนประสงค์จะเล่าไว้เป็นแบบหนึ่งของมนุษย์

สรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิทยานิพนธ์ทางวรรณกรรมไทยปัจจุบันในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐ ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของการทำวิทยานิพนธ์ทางนี้ อาจจะมองได้ว่า เนื่องจากเป็นช่วงระยะเริ่ม ย่อมมีข้อบกพร่อง กอปรกับหนังสือตำราของนักวิชาการที่จะนำมาเป็นแนวทางต้นแบบมีไม่มากนัก ความคิดสนับสนุนจากบทความ บทความที่จะใช้ได้กับทุกเรื่องก็มีน้อย แต่ในอีกทางหนึ่ง วิทยานิพนธ์เหล่านี้ก็กลายเป็นวิทยานิพนธ์ต้นแบบของวิทยานิพนธ์ในระยะต่อมา ทำให้เกิดข้อบกพร่องทำนองเดียวกันอยู่เรื่อยๆ ข้อบกพร่องนี้ เมื่อวิเคราะห์หุ้สทุพริภาพโดยองค์ประกอบของวรรณกรรมโดยขาดความคิดเรื่องการสื่อความหมาย ก็ จะเห็นการขาดความเข้าใจคุณค่าของวรรณกรรมที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอันมีภารกิจซับซ้อน ในเมื่อระเบียบวิธีวิจัยขาดเครื่องมือสำคัญ คือ การตีความเพื่อตอบคำถามที่เป็นคุณค่าที่แท้จริง ไม่ใช่การแยกส่วนและสุดท้ายไม่ได้นำมาเชื่อมโยงหาความหมายระหว่างบรรทัดอย่างที่นักวิชาการต้นแบบได้แสดงไว้เป็นตัวอย่างสมบูรณ์แบบ คำตอบใจหายวิจัยก็ไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง ไม่สามารถตอบใจหายวิจัยที่ลุ่มลึกได้ นอกจากนั้น ผู้วิจัยไม่น้อยก็ไม่เข้าใจวรรณกรรมในฐานะเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งไม่คำนึงว่า “นักประพันธ์นั้นเป็นศิลปิน ศิลปินประกอบศิลปกรรมด้วยอารมณ์และสมอง แต่อารมณ์เป็นส่วนสำคัญยิ่ง จะยิ่งกว่าสมองก็อาจเป็นได้ ถ้าหากไม่ถูกพัดพาไปด้วยอารมณ์ หนังสือที่แต่งก็จะกลายเป็นหนังสือตำรา หาใช่ศิลปกรรมไม่” (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ๒๕๓๙ : ๓๗) ทั้งยังไม่ได้สำนึกว่า “วรรณคดีเป็นหนังสือเป็นกระจกส่องลักษณะสังคมของตน และอาจเป็นเครื่องดำรงวัฒนธรรม หรือสังคมที่มีผู้แต่งวรรณคดีเป็นสมาชิก แต่ไม่เคยปรากฏว่าวรรณคดีเป็นหนังสือสอนการรักษาดีหรือศีลธรรม...” (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ๒๕๓๙ : ๔๑) วรรณกรรมอาจสอนใจเราได้ทางอ้อมแต่ไม่ใช่หนังสือเทศน์ และอาจเปิดหูเปิดตาเราโดยให้เราได้เห็นชีวิตแปลกๆ ต่างๆ แต่วรรณคดีไม่ใช่ตำรา (วิทย์ ศิวะศรียานนท์. ๒๕๑๔ : ๑) วรรณกรรมไม่ใช่บันทึกรของข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา คุณค่าของวรรณกรรมขึ้นอยู่กับเนื้อหาทางความคิดและอารมณ์ ไม่ใช่การสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างปรนัย

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ฤทธิเดช. (๒๕๒๒). วิเคราะห์เรื่องสั้นของยาขอบ. ปรินูญานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- กระแส มาลยาภรณ์. (๒๕๑๒). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- กระแส มาลยาภรณ์. (๒๕๒๒). วรรณคดีวิเคราะห์หลักบางประการ. กรุงเทพฯ :
โรงเรียนสตรีเนติศึกษา.
- กระแส มาลยาภรณ์. (๒๕๐๘). วรรณคดีวิจักษ์ณ์และวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- กาญจนา ประสงค์เงิน. (๒๕๒๖). การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบท
อีสาน : ๒๕๐๑-๒๕๐๕. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุสุมา รัชมณี. (๒๕๓๓). การวิจัยวรรณคดี. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (๒๕๑๗). วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (๒๕๒๐). วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- จินตนา ดิษฐ์แย้ม. (๒๕๒๗). ปัญหาสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดในนวนิยายของ
สุวรรณี สุคนธา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดี
เปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตนา นาควัชระ. (๒๕๓๙). “บทนำ ศ.ดร.เจตนา นาควัชระ ว่าด้วยวรรณคดีวิจารณ์
ของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ” ใน แว่นวรรณกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๒)
กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชาติรี พนเจริญสวัสดิ์. (๒๕๒๙). วิเคราะห์การ์ตูนของชัย ราชวัตร ชุดผู้ใหญ่มากับ
ทุ่งหมาเมิน ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๓. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (๒๕๓๐). พัฒนาการการศึกษาค้นคว้าและวิจัยวรรณคดีไทย.
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ตรีศิลป์ บุญขจร. (๒๕๒๑). พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิกิจ พลายุทธ. (๒๕๒๓). วิเคราะห์วรรณกรรมของพุทธทาสภิกขุ. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บาหยัน อิมสำราญ. (๒๕๒๗). นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๖ : การวิเคราะห์แนวคิด. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญศิริ ภิญาอินทร์. (๒๕๒๗). การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายของ ก.สุรางคนางค์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. (๒๕๑๗). วิเคราะห์สวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. (๒๕๓๙). แว่นวรรณกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. (๒๕๑๔). “หัวใจวรรณคดีไทย” ใน วรรณไวยากรณ์.
- ประกิจ จันตะเคียน. (๒๕๒๔). วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของอาจินต์ ปัญจพรรค. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประทีป เหมือนนิล. (๒๕๒๒). วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของมนัส จรรย์รงค์. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปรินิพนธ์ ฤทธิ์เจริญ. (๒๕๒๗). การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลักษณ์ เสี่ยงก้อง. (๒๕๒๘). การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

เพ็ญแข วัจนสุนทร. (๒๕๒๕). การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายขนาดสั้นของไม้เมืองเดิม. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพลินพิศ เทียมรวาตร. (๒๕๒๕). วิเคราะห์ท่วงทำนองแต่งและกลวิธีการแต่งนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ไพโรจน์ บุญประกอบ. (๒๕๒๖). วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ – ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ภิญโญ กองทอง. (๒๕๒๖). ลักษณะ “ก้าวหน้า” ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๐ – พ.ศ. ๒๕๑๖. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ลักขณา สุขสุวรรณ. (๒๕๒๑). วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เลิศชาย ศิริชัย. (๒๕๓๐). ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๙). วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วิทย์ ตีระศรียานนท์. (๒๕๑๔). วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ.

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์. (๒๕๒๒). วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สัมพันธ์ รุ่งระวี (๒๕๒๔). วิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สาคร บุญเลิศ. (๒๕๒๕). วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- สายสมร เจยตรงการ. (๒๕๒๗). สถานภาพทางสังคมของผู้หญิง (ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๓) ในนวนิยายของดอกรั่มสด และ ก.สุรางคนางค์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกุลรัตน์ แซ่ด่าน. (๒๕๒๘). วิเคราะห์ลักษณะตัวละครเอกปดิดในนวนิยายแนวจิตวิทยาของโสภาค สุวรรณ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุทิน กลัยพฤกษ์. (๒๕๒๔). ศรีบูรพาในฐานะนักมนุษยธรรม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุภา ศาตะวรรณ. (๒๕๒๕). วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุมณฑนา จันทโรจวงศ์. (๒๕๒๖). การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความอ่อนไหวของประสาทความรู้สึกในงานเขียนของโกแเล็ด และ สุวรรณี สุคนธา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริน พินิจวรวัชร. (๒๕๒๖). การใช้เรื่องรักร่วมเพศในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ - พ.ศ. ๒๕๒๕. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

